

رهیافت های بازآفرینی محله شهری با تاکید بر نقش فرهنگ بومی نمونه موردی: محله چهارباغ مشهد

تکتم حنایی^{۱*}، فرزانه غفوریان قهرمانی^۲

۱- گروه شهرسازی، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد گروه شهرسازی، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران

F.ghafouriang@yahoo.com

چکیده

بوم یا محیط مستلزم وجود الزامات مادی و شرایط محیط است که بر فرهنگ تاثیر می‌گذارد، با توجه به تأثیر بوم بر فرهنگ می‌توان آن را فرهنگ بومی عنوان کرد و چنین تعریف نمود که فرهنگی است متشکل از آداب، رفتارها، اعتقادات و ارزش های یک جامعه ی خاص که توسط افراد همان جامعه به وجود آمده، حفظ و مصرف می شود و نیز به واسطه ی افراد جامعه از نسلی به نسل دیگر منتقل می شود. عدم توجه به ویژگی های خاص مکانی و فرهنگی و ارزشهای بومی و محلی در فرآیندهای توسعه شهری منجر به یکنواختی سیما و منظر شهرها شده است و جذابیت های ناشی از تمایزات مکانی و فرهنگی نیز کم رنگ شده است. در این راستا لزوم بازنگری در اقدامات مربوط به بازآفرینی در بافت های تاریخی به منظور استفاده از امکانات و پتانسیل ها و ارتقاء حس تعلق و در نتیجه هویت مندی محلات احساس می گردد.

این پژوهش به دنبال تحلیل عوامل موثر بر ارتقاء نقش فرهنگ بومی در بازآفرینی محله است. همچنین مبتنی بر روش مورد پژوهی، محدوده محله چهارباغ مشهد به دلیل دارا بودن هویت تاریخی-فرهنگی غنی که امروزه در حال از دست دادن هویت محله ای خود است، به عنوان نمونه مورد مطالعه انتخاب گردیده است تا درک واقع بینانه ای از تاثیر فرهنگ بومی در بازآفرینی محله فراهم آید. پژوهش حاضر از نوع تحلیلی-توصیفی است و به منظور گردآوری اطلاعات از مطالعات کتابخانه ای و پژوهش های میدانی بهره گرفته می شود و در روش میدانی از ابزار مشاهده و پرسشنامه و تحلیل گرافیکی استفاده شده است. حجم نمونه به روش فرمول کوکران محاسبه و پرسشنامه توسط ۲۰۰ نفر از ساکنان و کسبه تکمیل شده است و با استفاده از نرم افزار SPSS و ناظر به بررسی معیارها پرداخته شده است. نتایج این پژوهش حاکی از آن است که با مطالعه و شناخت جنبه های مثبت در بازآفرینی فرهنگی، راهکارهای این رویکرد شناسایی و بررسی نموده که نتایج حاصل از تحلیل نشان می دهد که با توجه به چهار معیار اصلی بازآفرینی فرهنگی و معیار ها و شاخص های فرهنگ بومی و ارتباط قوی بین این معیارها با یکدیگر می تواند به ارتقاء نقش فرهنگ بومی در بازآفرینی محلات تاریخی کمک نموده و ضمن افزایش هویت آنها، حس تعلق شهروندان و خاطره انگیزی برای مراجعه کنندگان را موجب گردد.

واژگان کلیدی: بازآفرینی، فرهنگ بومی، محله چهارباغ، هویت مندی.

۱- مقدمه

بازآفرینی شهری، رویکردی برای توسعه درونزای شهری است و در حقیقت به کارگیری توان های بالقوه و بالفعل موجود در برنامه ریزی های شهری، تلاش در جهت ایجاد تعادل در نحوه توزیع کیفی و کمی جمعیت، هماهنگی میان بنیان های زندگی اجتماعی و گریز از فقر شهری و در نهایت استفاده از مشارکت و پویای اجتماعی مردم است [۱]. حضور فرهنگ به عنوان عاملی که از یک سو ریشه در تاریخ دارد و از سوی دیگر با آرزوها، خواسته و باورهای انسان ها در هم آمیخته و نوعی ویژگی منحصر به فرد را برای هر اجتماع انسانی شکل می دهد، بعدی ازلی دارد [۲]. فرهنگ و بازنمودهای فرهنگی همواره به عنوان